

MONITORIZAREA IMPLIMENTĂRII RECOMADĂRILOR AVOCATULUI POPORULUI PENTRU DREPTURILE COPILULUI DIN RAPORTUL „ EVALUAREA SITUAȚIEI COPIILOR PLASAȚI ÎN CASELE-INTERNAT PENTRU COPII CU DEFICIENȚE MINTALE ORHEI ȘI HÎNCEȘTI ÎN PROCES DE DEZINSTITUȚIONALIZARE”

I. INTRODUCERE

Urmare a ratificării de către Republica Moldova a Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, și Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, statul și-a asumat obligația de a întreprinde toate măsurile necesare pentru ca copiii cu dizabilități să se bucure pe deplin de toate drepturile și libertățile fundamentale, în condiții de egalitate cu ceilalți copii.

Ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, de către Republica Moldova, în anul 2010, dar și a Protocolului Opțional al Convenției în noiembrie 2021, a marcat schimbări importante în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități. Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a respecta și pune în practică principiile Convenției, inclusiv asigurându-se că noile proiecte de acte legislative/normative, precum și politicile promovate în diferite domenii, corespund prevederilor Convenției și anume:

- Legea serviciilor sociale (nr. 123 din 18.06.2010)
- Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (nr.60-XIX din 30.03.2012)
- Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți (nr. 140 din 14.06.2014)
- Strategia pentru protecția copilului pe anii 2014-2020 (HG nr. 434 din 10.06.2014)
- Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014
- Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 (aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 523 din 11.07.2011).

Prin aplicarea procedeelelor reglementate de legislație, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului contribuie la apărarea drepturilor și libertăților copilului prin prevenirea încălcării acestora, prin monitorizarea și raportarea modului de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale acestora la nivel național, prin perfecționarea legislației ce ține de domeniul drepturilor și libertăților omului, prin

colaborarea internațională în acest domeniu, prin promovarea drepturilor și libertăților omului și a mecanismelor de apărare a acestora.

Monitorizarea respectării drepturilor copiilor aflați în instituții de plasament a fost mereu una din prioritățile Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. În acest sens, pe parcursul anilor fiind elaborate mai multe rapoarte tematice la acest compartiment și anume:

- Raportul preliminar în baza vizitei la Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) din Orhei din 08 septembrie 2015¹;
- Evaluarea situației copiilor plasați în Casele-internat cu deficiențe mintale Orhei și Hîncești în procesul de dezinstituționalizare²;
- Raportul privind vizita preventivă efectuată în Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) or. Orhei din 20 martie 2018³;
- Raportul privind vizita preventivă efectuată în Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (fete) or. Hîncești din 16 martie 2018⁴;
- Raportul privind vizitele de monitorizare a respectării garanțiilor de bază pe durata epidemiei Covid-19 în cadrul Centrelor de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilități (Orhei și Hîncești), efectuate în datele de 6 octombrie 2020 și 20 octombrie 2020⁵, iar nivelul de respectare fiind reflectat inclusiv, și în Rapoartele anuale privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova.^{6, 7, 8, 9}

În scopul ameliorării situației copiilor plasați în instituțiile respective, în baza constatărilor și concluziile, la care s-a ajuns, urmare a vizitelor realizate și analizei efectuate, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului dar și Consiliul pentru Prevenirea Torturii, a cărui membru este Ombudsmanul, a înaintat în rapoartelor menționate mai sus, un șir de recomandări atât la nivel central cât și instituțional.

În cadrul monitorizării implementării recomandărilor înaintate pe perioada mandatului, la compartimentul respectiv, s-a dispus, pe parcursul anului 2021, analiza gradului de realizare a acestora,

¹ http://old.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raportul_vizitei_orhei_2015r.pdf

² http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2018/10/raport_diz_2017_red_0.pdf

³ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2019/07/Raport-privind-vizita-preventiv%C4%83-efectuat%C4%83-la-Casa-internat-pentru-copii-cu-deficien%C8%9Be-mintale-b%C4%83ie-%C8%9Bi-din-ora-%C8%99ul-Orhei-din-20-martie-2018.pdf>

⁴ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2019/07/Raport-privind-vizita-preventiv%C4%83-efectuat%C4%83-%C3%AEn-Casa-internat-pentru-copii-cu-deficien%C5%A3e-mintale-fete-or.-H%C3%AEnce%C5%9Fti-din-16-martie-2018.pdf>

⁵ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/02/08-1-04-din-16.02.2021-CPTCD-Orhei-Raport-p-d-vizita-la-CPTPD-H%C3%A2nce%C8%99ti-la-06.10.2020-%C8%99i-CPTPD-Orhei-la-20.10.2020.pdf>

⁶ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2018/10/raport_2015_final.pdf

⁷ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2018/10/raport2017redfinal.pdf>

⁸ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/01/RAPORT_2018_final.pdf

⁹ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/09/Avocatul-Poporului_Raport-_aprobare-pentru-tipar.pdf

precum și identificarea problemelor care au dus la crearea impedimentelor în realizarea deplină a recomandărilor cu stabilirea ulterioare a noilor observații viabile.

În Republica Moldova mulți copii cu dizabilități accentuate și severe nu beneficiază de acces egal la sistemul de sănătate, educație și asistența socială necesară. Copiii cu dizabilități nu beneficiază, în totalitate, de serviciile specializate de care au nevoie, din cauza lipsei sau numărului limitat al acestora. Astfel, fiind excluși din activitățile vieții de zi cu zi. În contextul dat, Ombudsmanul Copilului, reiterează că fiecare copil, inclusiv, cei cu deficiențe mentale, au dreptul la un trai decent și afecțiune. Natura deficiențelor mentale poate fi diferită, de la persoană la persoană, însă, acest fapt nu este un temei de a-i limita în drepturi, oportunități și posibilități. Practica și realitatea, demonstrează că, în condiția acceptării sociale a persoanelor cu dizabilități mentale, deficiența nu este o piedică pentru o viață normală a persoanei în societate. Doar urmare a asigurării depline a asistenței necesare, persoanele cu deficiențe mentale, pot obține rezultatele scontate în diferite domenii.

Instituțiile rezidențiale, încă, mai sunt considerate de unii actori statali ca fiind cea mai bună modalitate de a avea grijă de copiii vulnerabili, și de adulții care necesită diverse tipuri de sprijin. În acest sens, fiind realizate mai multe studii s-a demonstrat că îngrijirea instituțională duce în mod invariabil la rezultate mai scăzute în ceea ce privește calitatea vieții, echivalând adesea cu segregarea, comparativ cu serviciile de calitate din cadrul comunității. În deosebi, este de menționat că atunci când este vorba despre copii de vârste foarte mici, chiar și perioada de timp relativ scurtă, petrecută în plasament instituționalizat, poate afecta negativ dezvoltarea psiho-emoțională și poate avea consecințe și asupra comportamentului copilului. În acest context, Avocatul Poporului pentru drepturilor, își reiterează opinia sa prin care consideră instituționalizarea drept o politică inefficientă și o încălcare a drepturilor copilului.

Potrivit datelor statistice, din totalul copiilor cu vîrstă de pînă la 18 ani, 1,6% sunt copii cu dizabilități (circa 10700 copii).¹⁰

II. EVALUAREA IMPLIMENTĂRII RECOMADĂRIILOR DE CĂTRE CENTRUL DE PLASAMENT TEMPORAR PENTRU COPII CU DIZABILITAȚI DIN HÎNCEȘTI ȘI ORHEI

În Republicii Moldova activează două instituții rezidențiale, care se află în subordinea Agenției Naționale Asistență Socială (ANAS) din cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale (MMPS), care

¹⁰ Raportul Implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/RAPORT-implementare-Conventie-ONU-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati.pdf>

prestează servicii de specialitate copiilor cu deficiențe mentale: Centrul de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilitați din municipiul Hîncești (*pentru fete*) și Centrul de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilitați din municipiul Orhei (*pentru băieți*). Scopul acestor instituții este de a oferi servicii și asistență medicală și psiho-pedagogice, pentru creșterea și dezvoltarea copiilor care se află în aceste instituții, precum și pentru facilitarea procesului de reintegrare în mediul familial, și ulterioara incluziune comunitară și socială.

❖ ***Recomandări asupra formularelor și documentelor emise Centrelor de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilitați din mun. Hîncești și mun. Orhei și ale Ministerului de specialitate***

Centrele de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilitați din mun. Hîncești și mun. Orhei, activează în baza Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Casei-Internat pentru copii cu deficiențe mintale. Reformarea sistemului rezidențial a pus noi accente pe necesitatea adaptării activității instituțiilor rezidențiale la necesitățile și nevoile copiilor. Acestea urmând a-și perfecționa capacitatea și abilitatea nu doar de a instituționaliza copiii cu deficiențe mentale severe, dar și de a le oferi servicii de calitate, care ar accelera procesul de distituționalizare și incluziune în comunitate. În scopul realizării acestor obiective, Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în raportul: ”Evaluarea situației copiilor plasați în casele-internat pentru copii cu deficiențe mentale Orhei și Hîncești în proces de dezintituționalizare”, elaborat în anul 2017, a recomandat ***Perfecționarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Casei-internat pentru copii cu deficiențe mintale din subordinea Ministerului Sănătății Muncii și Protecției Sociale, aprobat prin Ordinul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr. 220 din 28.11.2016, în scopul realizării procedurii de pregătire a tutelaților pentru dezintituționalizare, procedurii de dezintituționalizare și de incluziune socială.***

Referitor la implimentarea acestei recomandări, Agenția Națională Asistență Socială, menționează că recent a elaborat Regulament-cadru privind organizarea și funcționarea Centrelor de plasament, și nemijlocit Regulament-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilitați din municipiul Hîncești și din municipiul Orhei¹¹, ***însă ambele regulamente, la moment, se află spre aprobare la Ministerul Muncii și Protecției Sociale.***

Potrivit afirmațiilor administrației Centrului de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilitați din municipiul Orhei actualmente, instituția se conduce de regulamentul vechi. Despre noul regulament

¹¹ Scrisoarea Agenției Naționale Asistență Socială nr. 101/1000 din 25.05.2021

nu cunosc nimic, deoarece în procesul de elaborare a proiectului Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Centrelor de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități, nu au fost implicați, acesta fiind doar trimis spre consultare.

Conform răspunsului Agenției Naționale Asistență Socială, referitor la recomandarea înaintată se indică că proiectele Regulamentelor-cadru privind organizarea și funcționarea Centrelor de plasament temporar pentru copii cu dizabilități au fost elaborate de către Agenție Națională Asistență Socială, au fost consultate public conform procedurii ce se impune, și actualizate cu propunerile înaintate pentru completare. Actualmente Regulamentele sunt în proces de definitivare.

Prin urmare, recomandarea respectivă se consideră a fi realizată parțial, reieșind din faptul, că la moment, Regulamentele-cadru, nu sunt aprobate, deși recomandarea Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, a fost înaintată în anul 2017.

În cadrul vizitelor de monitorizare din anul 2017, fiind examinate dosarele personale ale tutelaților, s-a observat că documentele din dosare, diferă în funcție de perioada când copiii au fost plasați. Echipa de vizită a remarcat că în Formularul-tip "de plasare în instituție" emis de către Ministerul Sănătății Muncii și Protecției Sociale (MSMPS), la rubrica „Perioada de subzistență” există specificarea „permanent”, cu toate că în Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Casei-internat pentru copii cu deficiențe mintale, pct. 2 se indică: „Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale severe reprezintă o instituție publică de asistență socială care prestează servicii în regim de plasament planificat temporar copiilor cu dizabilități mintale în scopul recuperării, reabilitării, (re)integrării sociale și familiale ale acestuia.”

În unele dosare, s-a constatat că copilul a fost plasat pe o perioadă nedetrmină ceea ce constituie un impediment în integrarea acestuia în comunitate or Standardele minime de calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copiilor din instituțiile de tip rezidențial¹² reglementează faptul că: „Instituția de tip rezidențial are ca obiectiv principal de activitate protecția în regim rezidențial, pe o durată determinată, a copilului aflat în dificultate.”

În contextul celor menționate, la fel, în raportul din anul 2017, s-a recomandat Ministerul Sănătății Muncii și Protecției Sociale *de a perfecționa formularele și documentelor Casei-internat și anume:*

¹² Hotărîrea Guvernului nr. 432/2007, disponibilă pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=25133&lang=ro

- *Îndreptarea emisă de Ministerul Sănătății Muncii și Protecției Sociale (de exclus din rubrica destinată perioadei de subzistență specificarea „permanent”);*
- *Certificatul de evaluare complexă a tutelatului (stabilirea rubricii pentru data completării și pentru indicarea persoanelor responsabile cu semnătura acestora).*

La acest aspect, administrația Centrului de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilități din municipiul Hîncești, a declarat că Planul individualizat de lucru pentru fiecare copil, este elaborat în fiecare an. Certificatul de evaluare complexă a tutelatului este completat pentru fiecare copil. Analizând dosarele, s-a constatat că în anul 2016 aceste certificate au fost completate de către organizația AO ”Keystone Moldova”, iar în anul 2018, de către AO “Parteneriat pentru fiecare copil”. Pentru anul 2019 de asemenea au fost elaborate planuri individuale de asistență.

Centrul de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilități din municipiul Orhei a susținut că în actul emis de Ministerul Sănătății Muncii și Protecției Sociale, rubrica destinată perioadei de subzistență specificarea „permanent” a fost exclusă și înlocuită cu perioada 1, 3 sau 6 luni. La fel și în certificatul de evaluare complexă a tutelatului, planul individualizat de lucru și programul individual de reabilitare și incluziune socială emis de Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, au fost introduse rubricile: persoana responsabilă, semnătura și data completării acestuia.

În cadrul vizitei de monitorizare din anul 2021, analizând dosarele copiilor aflați în instituție, s-a constatat că ultima evaluare a copiilor a avut loc în Iulie 2021, fiind efectuată cu suportul organizației „Changing the Way We Care”.

Avocatul Poporului pentru drepturilor copilului atrage atenția la obiectivul propriu-zis al acestor instituții psihoneurologice și anume de a presta servicii în regim de plasament planificat temporar copiilor cu dizabilități mintale în scopul recuperării, reabilitării, (re)integrării sociale și familiale ale acestuia. Din aceste considerente se insistă asupra perfecționării statelor de personal și stabilirii unui program individual de reabilitare, eficient pentru fiecare copil, aflat în astfel de instituții.

În răspunsul Agenției Naționale Asistență Socială, se susține că potrivit informației furnizate de către administrația Centrelor, cât privește perfecționarea formularelor și documentelor emise de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS) și Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (CNDDCM), Centrele de plasament temporar pentru copii cu dizabilități Hîncești, Orhei, s-a specificat că rubrica din îndreptarea eliberată beneficiarului, destinată perioadei de subzistență cu specificare „permanent” a fost exclusă și înlocuită cu o „perioadă determinată specificată”.

În certificatul de evaluare complexă a tutelatului și în planul individualizat de lucru sunt stabilite rubrici pentru data completării cu indicarea persoanelor responsabile și semnătura acestora. Planul individualizat de lucru al fiecărui copil, urmare a evaluării realizate se efectuează anual în conformitate cu necesitățile identificate.

Potrivit datelor furnizate de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă privind programul individualizat de reabilitare și incluziune socială emis de instituție, se notifică că în prezent actele emise de către Consiliu, inclusiv Certificatul de încadrare în grad de dizabilitate și programul individual de reabilitare și inclusiv incluziune socială conțin semnăturile persoanelor responsabile, data emiterii, precum și ștampila Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate.

În concluzie, putem afirma că această recomandare a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului a fost realizată.

❖ *Condițiile de trai ale copiilor instituționalizați*

După cum s-a indicat și în Raportul elaborat de Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, în anului 2017, Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale Hîncești, are o suprafață totală de 4,7226 ha și dispunea de 3 blocuri cu 3 etaje locative, bucătărie (inclusiv și o bucătărie improvizată pentru a instrui tutelații să-și pregătească mâncare), 3 săli unde se alimentează copiii, o sală festivă, o spălătorie cu uscătorie, un depozit, un beci, o gospodărie auxiliară (2 încăperi pentru creșterea păsărilor), 2 cazangerii autonome. Potrivit informației prezentate de administrația Casei-internat pentru copii cu deficiențe mintale¹³, în cadrul instituției erau înregistrați 270 de tutelați, dintre care 59 erau minori și 203-adulți. Capacitatea disponibilă a Casei internat pentru copii cu deficiențe mintale era de 315 de locuri.

Analizând situația în anul 2021, la momentul monitorizării respective, se constată în cadrul Centrului de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Hîncești, erau plasate 247 persoane dintre care 20 copii. Condițiile de trai ale copiilor erau satisfăcătoare, fiind respectare cerințele și normele prevăzute de legislație.

Este de menționat că potrivit Regulamentului privind organizarea și funcționarea Casei-internat cu deficiențe mintale (fete) din Hîncești, beneficiarii care au atins vârsta de 18 ani și nu pot fi reintegrați în familie/comunitate sau plasați în servicii alternative pentru adulți pot rămîne în plasament până la identificarea unei alte forme de protecție.

¹³ Scrisoarea Casei-internat pentru copii cu deficiențe mintale (fete) or Hîncești nr.91 din 28.08.2017

În conformitate cu datele prezentate¹⁴ de Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Hâncești, din numărul total de persoane aflate în instituție, se constată că numărul copiilor este net inferior față de numărul persoanelor adulte. Aceiași situație sa atestat și pe parcursul ultimilor 5 ani.

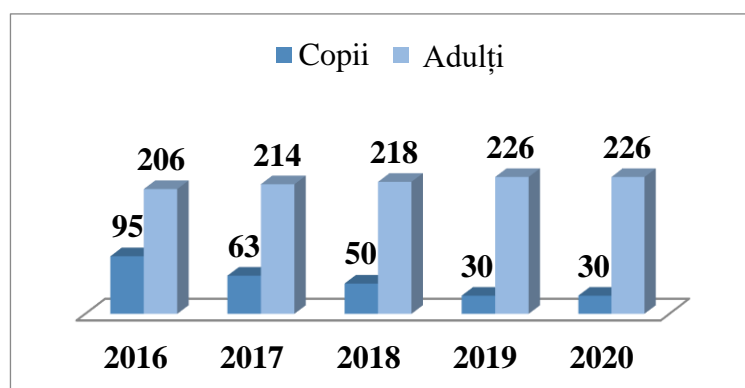

Fig. 1 Numărul persoanelor aflate în Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Hâncești, în perioada 2016-2020

Conform aceluiași Raport¹⁵, Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) Orhei are o suprafață totală de 4,2216 ha și este compusă din 4 blocuri, depozit, cazangerie, bloc sanitar, spălătorie, teren de joacă, punct de trecere, garaj și stație de pompare. Capacitatea instituției fiind de 350 de locuri.

Potrivit informației oferită de către Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) Orhei nr. 609 din 11.08.2017, în cadrul instituției erau înregistrați 203 de beneficiari, dintre care 46 de copii și 157 de adulți.

La momentul vizitei din anul 2021, în cadrul instituției de aflau 187 beneficiari, dintre care 23 copii. Condițiile de trai fiind satisfăcătoare.

Analizând datele oferite de către Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Orhei, la fel, este de remarcant raportul numeric dintre adulții și copiii aflați în instituție pe parcursul ultimilor 5 ani.

¹⁴ Scrisoarea Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Hâncești nr.44 din 06.05.2021

¹⁵ http://old.ombudsman.md/sites/default/files/raport_diz_2017_red_0.pdf

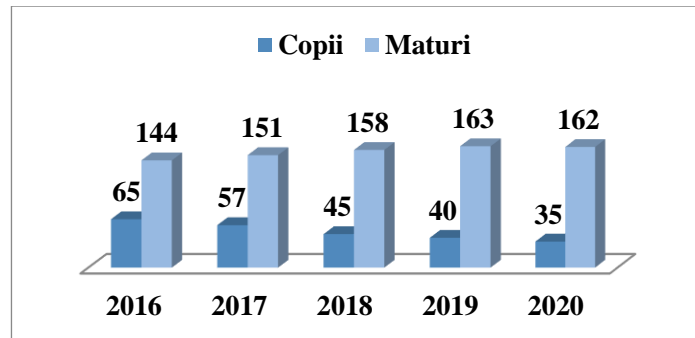

Fig. 2 Numărul persoanelor aflate în Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilități din municipiul Orhei, în perioada 2016-2020

În contextul celor sus-menționate, Ombudsmanul Copilului remarcă că în cele două instituții predestinate plasamentului copiilor cu dizabilități severe se află la moment un număr mult mai mare de adulți, decât de copii, fapt ce contravine Recomandărilor internaționale¹⁶ din domeniul protecției copiilor, fapt ce poate pune în pericol viața și sănătatea copiilor. Prezența unui număr mare de beneficiari adulți în această instituție este dovadă a acțiunilor ineficiente ale statului, în vederea dezinstituționalizării și integrării acestora într-un mediu familial.

Prin urmare, recomandarea privind *revizuirea sistemului de protecție socială a persoanelor cu dizabilități mintale severe (în vederea separării persoanelor adulte de minori), în contextul în care circa 70% din persoane aflate în instituție sunt adulte*, se consideră nu a fost realizată.

❖ Personalul Centrelor de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilități

Potrivit Schemelor de încadrare din 01.01.2017 în Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (fete) din orașul Hîncești cât și în Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) din orașul Orhei, se atesta că în structura personalului nu era prevăzută *unitatea de psiholog*. Prin urmare, în ambele instituții, *nu exista funcția de psiholog, care este absolut necesară în procesul de reabilitare și (re)integrare socială a tutelaților*.

În cadrul elaborării Raportului din 2017, de către administrația Casei-internat pentru copii cu deficiențe mintale (fete) din orașul Hîncești s-a menționat că unii educatori au studii psihopedagogice, ceea ce-i ajută să suplinească funcția de psiholog. Cu toate acestea, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, a considerat imperios de reiterat asupra diferenței care există în atribuțiile funcționale ale unui psiholog și psihopedagog.

¹⁶ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11

În contextul situației din 2017 la acest capitol, a fost propusă recomandarea de a institui **în statele de personal funcția de psiholog/psihoterapeut**.

Analizând situația actuală, potrivit Schemelor de încadrare din 01.01.2021 pentru *Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Hâncești*, în statele de personal sunt prevăzute 15 unități- educatori, 1 unitate- logoped, 1 unitate- psiholog și 2 unități pentru funcția de asistent social. La data evaluării monitorizării implementării recomandării sus-menționate, funcția de psiholog, era vacantă. Discutând cu managerul instituției, acesta a menționat că salariul, condițiile și volumul de muncă, nu sunt atractive, acestea fiind cauzele de bază, din care considerente *funcția de psiholog este vacantă*.

În răspunsul recepționat de către *Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Orhei*, dar și în cadrul vizitei de monitorizare din luna septembrie 2021, s-a constatat că funcția de psiholog este prevăzută în statele de personal și este ocupată de 2 ani, respectiv în raport cu această instituție recomandarea *se consideră realizată*.

O altă recomandare înaintată de către Ombudsmanul Copilului, Centrelor de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Orhei și municipiul Hâncești, a fost **reevaluarea statelor de personal și perfecționarea acestuia, reeșind din specificul și scopul instituției**.

Această recomandare a fost făcută în contextul în care în anul 2017, urmare a discuțiilor cu personalul instituției, s-a constatat că numărul dădacelor este insuficient, fiind imposibil de satisfăcut necesitățile reale.

Astfel, ultima reevaluare a statelor de personal în cadrul Centrului de plasament pentru copiii cu dizabilitați din municipiul Hâncești a avut loc în anii 2018-2019. Ultima perfecționare profesională a personalului de îngrijire a avut loc în luna octombrie a anului 2018, iar perfecționarea profesională personalului medical are loc periodic la 4-5 ani. Astfel, 50 dădace în octombrie anul 2018 au participat la instruirea cu tematica: “Îngrijirea bolnavilor” organizat de către Centrul de educație medicală continuă pentru personalul medical inferior, 12 asistente medicale au participat în perioada 19.09.2017-07.10.2017, la instruire cu tematica: „Urgențe pediatrie. Aspecte psihologice în activitatea asistentelor medicale” organizat de către Centrul de educație medicală continuă pentru personalul medical și farmacist cu studii medii, iar 15 educatori au participat în perioada anilor 2017-2019 la instruire cu tematica: “Procesul de dezinstituționalizare” organizatorii fiind “Keyson”, „Parteneriat pentru fiecare copil”, „Out Reach Moldova”, „People în Need”.

Un aspect imperios de menționat este faptul că toate instruirile personalului din cadrul Centrelor monitorizate, sunt planificate, organizate și desfășurate de către organizațiile non-guvernamentale, statul neavând nici o implicație în acest sens, cu toate că anume statul trebuie să fie actorul principal în instruirea și abilitarea personalului din aceste instituții.

Ultima modificare a statelor de personal în cadrul Centrului de plasament pentru copiii cu dizabilități din municipiul Orhei a avut loc în decembrie 2020. Prin urmare, a fost modificat nomenclatorul mai multor funcții cum ar fi din denumirea funcțiilor: dădăcă în lucrător social; educator în pedagog social, la fel, au fost introduse funcțiile de șefi servicii sociale și psiholog.

În concluzie, constatăm că această recomandare a fost realizată parțial, reiesind din modificările operate dar care și în continuare nu răspund necesităților instituției reieșind din specificul acesteia.

În ceea ce privește personalul angajat, acesta era insuficient în raport cu specificul activității și al contingentului de beneficiari. Lipsa de motivare salarială constituie cauza principală care generează insuficiență și fluctuația de personal, prin urmare, Ombudmanul a recomandat ***reexaminarea modului de remunerare a personalului angajat în instituția psihoneurologică, reeșind din specificul și riscurile cărora sunt expuși angajați.***

Potrivit răspunsului parvenit de la cele două instituții vizate, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar a fost majorat salariul pentru tot personalul angajat în cadrul instituției. Totodată, este de menționat că majorarea salariilor pentru cadrele didactice au avut loc în anul 2018, fiind atestată o majorare cu 9,8%, iar în anul 2019 fiind înregistrată o majorare cu 8,9% și în anul 2020, salariile fiind majorate cu 9%. Constatăm că aceste majorări vizează tot personalul didactic și nu doar cel angajat în instituțiile de plasament pentru copii sau pentru copiii cu dizabilități.

Majorarea sporului specific pentru personalul medical au fost înregistrate la 12.07.2020 cu 30% și la 16.12.2020 cu 60%. Însă este de menționat, că aceste majorări au fost operate pe fundalul crizei pandemice de COVID-19 și nu ca un stimul general pentru angajații din sistemul medical.

În răspunsul celor două instituții, nu a fost abordat modul de salarizare a personalului de îngrijire (dădacelor), or modul lor de salarizare este reglementat de Legea nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, acestea neavând alte stimulente salariale, reiesind din specificul instituțiilor unde activează.

Constatăm că această recomandare a fost realizată parțial, reiesind din specificul instituției și atribuțiile funcționale ale personalului de îngrijire, medical, auxiliar, etc.

❖ ***Mecanismul de pregătire a copiilor cu dizabilități mintale pentru incluziunea socio-educatională***

În conformitate cu standardele naționale¹⁷, copilul plasat în instituție beneficiază de o evaluare complexă a situației sale socio-medico-educative, realizată de către echipa multidisciplinară, formată din reprezentanții autorității tutelare, subdiviziunii teritoriale de asistență socială, precum și alți specialiști, reieșind din problemele cu care se confruntă copilul.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, în scopul facilitării incluziunii sociale a copiilor, a recomandat ***elaborarea și aprobarea unui program educativ pentru copii din aceste instituții, ținând cont de particularitățile de dezvoltare intelectuală ale acestora, pentru a evita încălcarea prevederilor articolul 28 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.***

Conform răspunsului recepționat de la Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilități din municipiul Hâncești, fiecare grupă de beneficiari (inclusiv copii) în scopul integrării socio-educative are un plan educativ bine determinat, în care se ține cont de particularitățile de dezvoltare intelectuală ale acestora. Totodată, este de apreciat faptul că pentru 20 beneficiare (inclusiv 4 copii) este deschisă o școală improvizată cu un plan de activitate și curriculum individual pentru fiecare copil.

Potrivit răspunsului parvenit de la administrația Centrului de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilități din municipiul Orhei, se indică că 3 copii din cadrul centrului sunt înmatriculați la gimnaziu din comunitate, în clasa I și II, beneficiind de cadrul de sprijin din cadrul de instituției de învățământ în scopul facilitării integrării socio-educative.

Reieșind din gradul de dizabilitate sever al celorlalți beneficiari care servește ca impediment în realizarea incluziunii sociale, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, constată că au fost întreprinse acțiuni, însă mai există unele rezerve în realizarea recomandării.

În procesul monitorizării implementării recomandărilor, a fost analizat și numărul copiilor reintegrați în familie și comunitate. Prin urmare s-a constatat că în perioada 2016-2020, din cadrul Centrului de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilități din municipiul Hâncești, au fost reintegrați în familiile biologice 6 copii.

¹⁷ Standardele minime de calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copiilor din instituții de tip rezidențial, aprobate prin Hotărârea Guvernului R.Moldova nr.432 din 20.04.2007

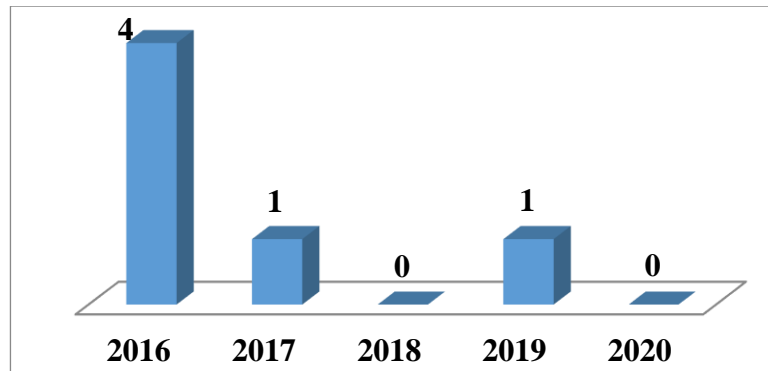

Fig. 3 Numărul copiilor din Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Hâncești integrați în familie în perioada 2016-2020

Totodată, în perioada 2016-2020, și în cadrul Centrului de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Orhei, au fost reintegrați 3 copii în familiile biologice.

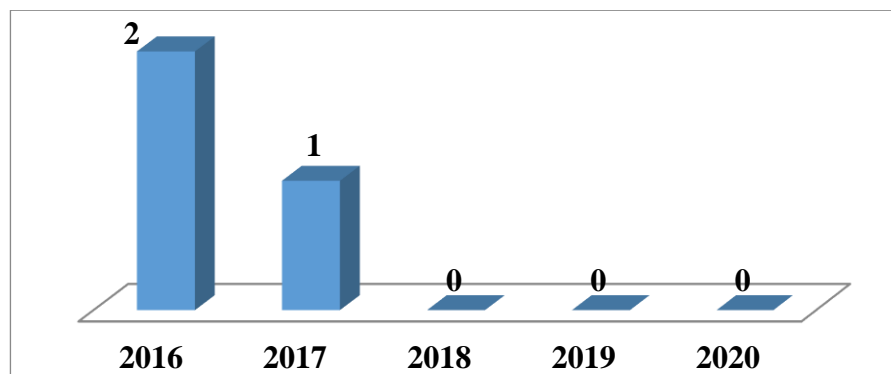

Fig. 4 Numărul copiilor din Centrul de Plasament Temporar al Copiilor cu Dizabilitați din municipiul Orhei integrați în familie în perioada 2016-2020

În concluzie, se constată că numărul mic de copii, aflați în proces de dezinstituționalizare, demonstrează că gradul de dizabilitate a copiilor este unul sever, procesul de reabilitare și de pregătire a tutelaților pentru viața în comunitate decurge anevoios. Familia biologică/lărgită nu este pregătită nici moral, nici material de a lua copilul în familie. Aceștia nu sunt pregătiți și nu dispun de abilități de îngrijire care ar răspunde nevoilor acestor copii. Din cauza problemelor de sănătate și necesitățile pe care le au copii, este destul de problematic de a identifica o altă formă de protecție.

Stabilirea unui sistem de intervenție a fiecărui subiect de drept în procesul de pregătire psihologică și materială a familiei pentru îngrijirea copilului cu dizabilitate mintală și stabilirea unui sistem clar de suport în procesul incluziune socială a tutelatului

a fost o altă recomandare a Ombudsmanului Copilului. La această recomandare, Agenția Națională Asistență Socială, consideră relevantă reiterarea prevederilor Legii 547/2003, care ne spune că asistența

socială este componenta sistemului național de protecție socială, în cadrul căreia statul și societatea civilă se angajează să prevină să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor evenimente considerate drept riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor și a familiilor aflate în dificultate.

Legea menționată, stipulează că asistența socială, se acordă sub formă de prestații în bani (alocații, indemnizații, compensații) sau servicii sociale care reprezintă un ansamblu de măsuri și activități realizate pentru satisfacerea necesităților sociale ale beneficiarilor. Măsurile de asistență socială se acordă de către structurile teritoriale de asistență socială.

De subliniat că, Agenția Națională pentru Asistență Socială a menționat că în comun cu instituțiile rezidențiale gestionate, în anul 2020 a avut parte de multe realizări și succese, provocări și obstacole în calea realizării activităților propuse una dintre aceste provocări este stare de urgență în sănătate publică cauzată de pandemia de COVID-19.

Din acest motiv, pe parcursul anului 2020 nu a fost posibilă realizarea vizitelor și atelierelor de lucruri planificate de instituțiile publice din gestiune, în contextul implementării acțiunilor propuse privind deinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale.

Cu toate acestea, se menționează că în anul 2020 Centrele de plasament temporar au creat 13 servicii alternative în care sunt plasați 66 de beneficiari, din care o „Locuință protejată” în mun. Hîncești și 5 „Case comunitare” în mun. Orhei.

Suplimentar, se specifică că prin Hotărârea Guvernului nr. 716/2018 a fost aprobat Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social de suport monetar adresat familiilor/persoanelor defavorizate, care are misiunea de a susține aceste categorii de persoane în contextul prevenirii marginalizării și excluziunii socio-economice. Serviciul menționat, a fost instituit în baza deciziei Consiliului raional/municipal structurii în cadrul sturcturii teritoriale de asistență socială.

Suportul monetar se acordă printr-o singură plată sau printr-o plată lunară, pentru o perioadă determinată, dar nu mai mare de șase luni.

Identificarea familiilor/persoanelor defavorizate pentru acordarea măsurilor de asistență socială sub formă de suport monetar se realizează de către asistentul social comunitar, la fel, familiile/persoanele defavorizate sunt referite de către medicul de familie, asistentul social, reprezentantul autorităților administrației publice locale, instituțiile rezidențiale în proces de deinstituționalizare, instituțiile de drept, reprezentanții organizațiilor neguvernamentale și/sau la solicitarea directă a unuia dintre membrii familiei/persoanei defavorizate sau a reprezentantului legal al acestuia.

Ministerul informează, că în scopul asigurării accesului persoanelor cu dizabilități, inclusiv a copiilor, la diferite tipuri de servicii sociale au fost elaborate și aprobate reglementări și standarde minime de calitate ce țin de organizarea și funcționarea mai multor tipuri de servicii sociale specializate, inclusiv: Serviciul social „Casa comunitară”, Serviciul social „Locuința protejată”, Serviciul social „Echipa mobilă”, Serviciul social „Asistența personală”, Serviciul social „Respiro”, Serviciul social „Plasament familial pentru adulți”, Serviciul de interpretare în limbajul mimico-gestual pentru persoanele cu deficiențe de auz, ș.a..

Concomitent, persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii cu dizabilități beneficiază, după caz, de mai multe tipuri de prestații sociale, inclusiv: pensie de dizabilitate sau, alocație socială de stat, alocație pentru îngrijire, însoțire și supraveghere, suport financiar de stat, compensație pentru serviciile de transport, după caz, ajutor social și ajutor pentru perioada rece a anului, ajutor material.

Totodată ministerul menționează că minimul de existență se calculează pentru 3 grupe socio-demografice: populația în vârstă aptă de muncă, copii (diferite grupe de vârstă) și persoanele peste limita vârstei de pensionare. Pentru categoriile de persoane defavorizate, inclusiv pentru persoanele și copii cu dizabilități, statul conform prevederilor legislației în vigoare le acordă suport sub formă de prestații și servicii sociale, în dependență de necesitățile individuale și reieșind din posibilitățile financiare ale statului.

În scopul asigurării unui venit lunar minim garantat, familiilor defavorizate, a fost adoptată Legea cu privire la ajutorul social nr. 133-XVI din 13 iunie.

Ajutorul social a fost conceput ca un program de bază al Guvernului pentru suportul familiilor defavorizate în tendința generală a Guvernului de eradicare a sărăciei. La moment, acesta are două componente de bază, - ajutorul social și ajutorul pentru perioada rece a anului.

Totodată menționăm că, venitul lunar minim garantat al familiei reprezintă suma cuantumurilor veniturilor lunare minime garantate stabilite pentru fiecare membru al acesteia. Venitul lunar minim garantat se indexează anual.

Analizând informația oferită de minister, putem concluziona că aceasta nu se referă la recomandarea care a fost făcută de către Ombudsman în 2016, or problema a fost abordată încă din anul 2013¹⁸, astfel recomandarea se consideră a fi neîndeplinită, iar problema nerezolvată.

¹⁸ http://old.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_temat.pdf, Raport tematic „Monitorizarea nivelului de trai a familiilor în care există persoane cu dizabilități severe, ce necesită îngrijire din partea unei terțe persoane”

Evident că cuantumul prestațiilor sociale oferite familiilor cu copii cu dizabilități adesea nu acoperă coșul de consum. Această situație este condiționată de faptul că până la moment nu este stabilit minimul de existență pentru un copil cu dizabilități.

În contextul celor menționate, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, a înaintat în adresa Parlamentului Republicii Moldova propunere de modificare a legislației, în scopul stabilirii valorii minimului de existență pentru copii cu dizabilități la nivel național¹⁹.

Cu referire la *elaborarea unei metodologii privind colectarea datelor statistice privind numărul copiilor cu dizabilități din raioane, dezagregate după tipul de dizabilitate și prezentarea acestora insuțuților de profil*, potrivit Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, urmare a Deciziei nr. 43-d din 04 mai 2017 a Prim-ministrului, Consiliul a fost inclus în proiectul „Modernizarea serviciilor guvernamentale” în scopul reingineriei și digitalizării serviciilor publice acordate. Urmare a realizării acestui proiect care se va implementa până la finele anului curent, Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă va dispune de date statistice exhaustive și dezagregate pe diverse categorii. Prin realizarea acestui proiect va deveni posibil schimbul de date în regim online dintre sistemele informaționale automatizate ale autorităților prin intermediul Platformei Guvernamentale de Interoperabilitate MConect în formă de certificate și rapoarte.

De menționat că informația relevantă despre fiecare persoană cu dizabilități, datele din Certificatul de încadrare în grad de dizabilitate, precum și recomandările din programul individualizat de reabilitare și incluziune socială urmează a fi transmise în regim real către prestatorii de servicii medicale primare, Direcțiile de asistență socială și protecția familiei, Casele Teritoriale de Asistență Socială, subdiviziunilor teritoriale de ocupare a forței de muncă și Companiei Naționale de Asistență Medicală.

Totodată, la reexpertizările persoanelor cu dizabilități, informațiile despre implementarea recomandărilor din programul individual de reabilitare și incluziune socială precedent vor fi transmise de către autoritățile menționate către Consiliu pe aceeași cale.

Una din constatările din raportul din 2017 a Ombudsmanului Copilului, și care viza Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) Orhei, consta în lipsa mobilierului necesar, precum și a aparatelor tehnice (calculatoare, mese pentru calculatoare, dulap pentru haine a beneficiarilor).

¹⁹ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/10/Propunere-minim-existenta-semnat.pdf>

Astfel, a fost înaintată recomandarea privind *asigurarea Centrelor de plasament temporar pentru copii cu dizabilități cu suportul necesar în achiziționarea mobilierului și tehnicii reieșind din necesitățile copiilor aflați în instituție.*

Agenția Națională Asistență Socială, în răspunsul expediat Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, declară că la capitolul asigurării instituțiilor vizate cu suportul necesar, achiziționarea mobilierului și tehnicii, reies din necesitățile copiilor aflați în instituție și menționează că aceasta se realizează conform bugetului aprobat.

În procesul de monitorizare, administrația Centrului de plasament temporar pentru copii cu dizabilități din municipiul Hâncești, a susținut că instituția a fost asigurată cu mobilier, tehnică, material didactice conform necesităților copiilor. Centrului de plasament temporar pentru copii cu dizabilități din municipiul Orhei, a indicat că a fost asigurat parțial cu suportul necesar în achiziționarea mobilierului și tehnicii, susținând că instituția are nevoie de echipament pentru persoanele imobilizate orizontal și care sunt în stare gravă.

Constatăm că această recomandare a fost realizată parțial întrucât, problema asigurării copiilor cu echipamentul necesar rămâne a fi în continuare nesoluționată.

Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului consideră necesar de promovat ideea că fiecare copil plasat în Casa-internat se va afla în plasament pînă la momentul reintegrării în familia biologică sau extinsă sau pînă la identificarea unui serviciu alternativ plasamentului rezidențial. Este inechitabil de a obstrucționa posibilitatea integrării sociale pentru cineva, indiferent de gravitatea deficienței pe care o are.

În conformitate cu Standardele minime de calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copiilor din instituțiile de tip rezidențial²⁰: ”Copiii beneficiază de îngrijire de tip rezidențial numai după ce s-au depus toate eforturile și după ce s-au epuizat toate alternativele de tip familial. Plasamentul instituțional reprezintă ultima opțiune de protecție a copilului.”

Potrivit Raportului elaborat de către Ombudsmanul Copilului, în anul 2017, printre problemele menționate de către A.O. ”Keystone Moldova”²¹ în procesul dezinstituționalizării s-a constatat lipsa unui sistem de revizuire a cazurilor plasate potrivit criteriilor de plasament. Astfel, Avocatul Poporului pentru

²⁰ Pct.28 și 29 al Standardelor minime de calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copiilor din instituțiile de tip rezidențial, aprobate prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.432 din 20 aprilie 2007

²¹ Scrisoarea Keystone Human Services International Moldova Association nr.149 din 14.08.2017

drepturile copilului, a recomandat *reevaluare plasamentului beneficiarelor și întreprinderea promptă a măsurilor de dezinstituționalizare a rezidenților din instituție, în special a celor adulți.*

În acest context, administrația Centrului de plasament temporar pentru copii cu dizabilități din municipiul Hâncești a declarat că la momentul solicitării informației de către Ombudsmanul Copilului (mai 2021), 29 beneficiare erau plasate în case comunitare și locuințe protejate. În anii 2016-2020 alte 29 beneficiare adulte au fost reintegrate în familia biologică.

Concomitent Agenția Națională Asistență Socială menționează că prin Hotărârea Guvernului nr. 893/2018, a fost aprobat Program național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale subordonate și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia, pentru anii 2018-2026, care are ca scop reformarea sistemului rezidențial de îngrijire a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale prin dezvoltarea și prestarea serviciilor sociale comunitare, în vederea asigurării dreptului la viață independentă și trai în comunitate a acestora.

În acest sens, ținem a aprecia că recomandarea *a fost realizată parțial*, or în pofida existenței cadrului legal, numărul persoanelor care se dețin în instituțiile vizate, este unul relativ mare.

III. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Conform articolului 51 din Constituția Republicii Moldova, persoanele cu dizabilități beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățămînt, de instruire și de integrare socială.

Articolul 23 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului indică că „Statele părți recunosc că pentru copiii handicapați fizic și mental trebuie să se asigure o viață împlinită și decentă, în condiții care să le garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității. Totodată, statele părți recunosc dreptul copiilor handicapați de a beneficia de îngrijiri speciale și incurajează și asigură, în măsura resurselor disponibile, la cerere, copiilor handicapați care îndeplinesc condițiile prevăzute și celor care ii au în îngrijire, un ajutor adaptat situației copilului și situației părinților sau a celor cărora le este încredințat...”.

Comentariului General Nr. 9 (2006) a Comitetului ONU pentru drepturile copilului, stipulează că articolului 23 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, ar trebui considerat drept principiul esențial pentru implementarea acesteia, în privința copiilor cu dizabilități prin beneficierea de o viață împlinită și decentă în condiții care să le garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le

faciliteze participarea activă la viața comunității. Măsurile întreprinse de statele părți cu privire la realizarea drepturilor copiilor cu dizabilități ar trebui să fie direcționate către acest obiectiv. Mesajul de bază este că copiii cu dizabilități ar trebui incluși în societate. Măsurile întreprinse pentru implementarea drepturilor cuprinse în Convenție în privința copiilor cu dizabilități, de exemplu în domeniile educației și sănătății, ar trebui să vizeze în mod explicit incluziunea maximă a acestor copii în societate.

Copiii cu dizabilități se confruntă în continuare cu dificultăți serioase și cu bariere în calea deplinei realizări a drepturilor consacrate în Convenție. La fel, se subliniază că bariera nu este dizabilitatea în sine, ci mai degrabă o combinație de obstacole sociale, culturale, atitudinale și fizice pe care copiii cu dizabilități le întâmpină în viața lor de zi cu zi. Prin urmare, strategia de promovare a drepturilor lor este de a întreprinde măsurile necesare pentru a elimina aceste bariere.

Comentariului General Nr. 9 (2006) a Comitetului ONU pentru drepturile copilului, stipulează că peste 80% din copiii cu dizabilități locuiesc în țări în curs de dezvoltare cu acces redus sau limitat la servicii. Prin urmare, se va depune mai multe eforturi pentru a crea voința politică necesară și angajamentul real de a investiga și implementa cele mai eficiente acțiuni de prevenire a dizabilităților, cu participarea tuturor nivelurilor societății.

Resursele alocate copiilor cu dizabilități ar trebui să fie suficiente - și destinate astfel încât să nu fie utilizate în alte scopuri - pentru a-și acoperi toate nevoile, inclusiv programe stabilite pentru instruirea profesioniștilor care lucrează cu copii cu dizabilități precum profesori, fizioterapeuți și decidenți; campanii de educație; sprijin financiar pentru familii; menținerea venitului; securitate socială; dispozitive de asistare și servicii conexe. În plus, finanțarea trebuie asigurată și pentru alte programe care vizează includerea copiilor cu dizabilități în educația obișnuită, printre altele prin renovarea școlilor pentru a le face accesibile fizic copiilor cu dizabilități. Descentralizarea și privatizarea serviciilor sunt acum mijloace de reformă economică. Cu toate acestea, nu trebuie uitat că responsabilitatea finală a statului parte este de a supraveghea faptul că sunt alocate fonduri corespunzătoare copiilor cu dizabilități, împreună cu linii directoare stricte pentru furnizarea de servicii.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului constată că serviciile pentru copiii cu dizabilități sunt adesea furnizate de diferite instituții guvernamentale și non-guvernamentale și, cel mai adesea, aceste servicii sunt fragmentate și nu sunt coordonate, ceea ce duce la suprapunerea funcțiilor și a lacunelor. Prin urmare, stabilirea unui mecanism de coordonare corespunzător devine esențial. Acest mecanism ar trebui să fie multisectorial, incluzând toate organizațiile publice sau private. Acesta trebuie

să fie împuternicit și susținut cu resursele financiare și umane corespunzătoare necesare, de la cele mai înalte niveluri de guvernare pentru a-i permite să funcționeze la întregul său potențial.

Monitorizând situația copiilor cu dizabilități din Centrele de plasament vizate dar și recomandările înaintate de către Ombudsmanul Copilului se constată că deși îngrijirea copiilor cu dizabilități este o obligație a statului, ONG-urile îndeplinesc adesea aceste responsabilități fără sprijinul, finanțarea sau recunoașterea corespunzătoare din partea autorităților. Prin urmare, sunt încurajate să sprijine și să coopereze cu ONG-urile care să le permită să participe la furnizarea de servicii pentru copiii cu dizabilități, inclusive și instruirea personalului de îngrijire și de profil și să se asigure că aceștia funcționează în deplină conformitate cu dispozițiile și principiile Convenției.

Interesele superioare ale copilului au o relevanță deosebită, deoarece se așteaptă ca acestea să respecte standardele și reglementările și ar trebui să aibă în vedere siguranța, protecția și îngrijirea copiilor, iar această considerație ar trebui să depășească orice altă situație și, de exemplu, în toate circumstanțele la alocarea bugetelor.

Cel mai adesea, adulții elaborează politici și decizii legate de copiii cu dizabilități, în timp ce copiii înșuși sunt lăsați în afara procesului. Este esențial ca copiii cu dizabilități să fie auziți în toate procedurile care îi afectează, și ca opiniile lor să fie respectate în conformitate cu capacitățile lor în evoluție. Pentru ca acest principiu să fie respectat, copiii ar trebui să fie reprezentați în diferite forumuri, unde să poată exprima puncte de vedere și să participe la luarea deciziilor care îi afectează ca copii în general și ca copii cu dizabilități în mod specific. Implicarea copiilor într-un astfel de proces asigură că politicile sunt direcționate către nevoile și dorințele lor, și funcționează ca un instrument valoros pentru incluziune deoarece asigură că procesul decizional este unul participativ.

Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului susține faptul că copiii cu dizabilități sunt cel mai bine îngrijiți în cadrul propriului mediu familial, cu condiția ca familia să fie asigurată în mod corespunzător în toate aspectele. Un astfel de sprijin acordat familiilor include educarea părintelui/părinților și a fraților, nu numai cu privire la dizabilitate și cauzele acesteia, ci și la cerințele fizice și mentale unice ale fiecărui copil; sprijin psihologic sensibil la stresul și dificultățile impuse familiilor copiilor cu dizabilități; educarea limbii comune a familiei, de exemplu limbajul semnelor, astfel încât părinții și frații să poată comunica cu membrii familiei cu dizabilități; sprijin material sub formă de alocații speciale, precum și consumabile și echipamente necesare, cum ar fi mobilierul special și dispozitivele de mobilitate, care sunt considerate necesare pentru ca copilul cu dizabilități să poată trăi un stil de viață demn, autonom și să fie pe deplin inclus în familie și comunitate.

Pe parcursul monitorizării recomandărilor s-a constatat că coraportul dintre personalul de îngrijire și numărul copiilor este foarte mare, ceea ce duce la diminuarea calității serviciilor prestate.

În cadrul procesului de monitorizare s-a constatat lipsa unei mecanism de monitorizare post-instituțională a copiilor cu dizabilități.

Pentru a asigura respectarea drepturilor copiilor cu dizabilități, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului înaintea următoarele **RECOMANDĂRI:**

Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Biroul Național de Statistică va elabora o formulă de calcul a minimumului de existență a persoanelor/copiilor cu dizabilități, inclusive, dezagregată pe tipul de dizabilitate;

Ministerul Muncii și Protecției Sociale va institui mecanisme intersectoriale unificate de monitorizare post-instituțională a copiilor cu dizabilități pentru elaborarea de programe intersectoriale de protecție a copilului cu dizabilități la nivel local și național;

Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății va elabora programe de instruire, inclusiv continuă și la locul de muncă pentru toți actorii mecanismelor de cooperare intersectorială care să considere o abordare unică pentru toată țara pe fiecare mecanism adresat în domeniul respectării drepturilor copiilor cu dizabilități;

Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății va elabora programe de instruire, inclusiv continuă și la locul de muncă pentru psihologi, personalul de îngrijire, educatori, alți actori implicate în activitatea cu copiii cu dizabilități;

Ministerul Muncii și Protecției Sociale va solicita autorităților abilitate, scoaterea moratoriului pentru funcțiile de îngrijire și a personalului auxiliar din cadrul Centrelor de plasament temporar pentru copiii cu dizabilități din municipiul Hîncești și Orhei;

Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Agenția Națională Asistență Socială va dezvolta implementarea, monitorizarea și evaluarea unei politici cuprinzătoare care să acopere toate domeniile reglementate de Convenție, care să fie susținută de resurse umane, tehnice și financiare suficiente pentru acoperirea necesităților copiilor cu dizabilități (inclusiv echipamente necesare);

Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Agenția Națională Asistență Socială va institui și dezvolta politici, mecanisme și instrumente de colaborare inter-instituțională dintre autoritatea tutelară locală și instituțiile specializate destinate copiilor cu dizabilități.